16.10.2023

Muistio eduskunnan asunto- ja ympäristöjaostolle 18.10.2023

Laatijat Miliza Malmelin, Tiina Kotonen-Pekkanen

HE 41/2023 vp, momentti 35.01.65, Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Momentin 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon määrärahaa voidaan käyttää **yleisavustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille** sekä **valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille.** Avustusta saavat järjestöt tekevät merkittävää ja arvokasta työtä muun muassa ympäristöön, luonnonsuojeluun sekä asumiseen ja rakentamiseen liittyvissä tehtävissä aktivoimalla kansalaisia ja mahdollistamalla heille toimijuutta näiden yhteiskunnallisesti tärkeiden teemojen parissa. Järjestöjen toiminta ja hankkeet tavoittavat kansalaisia usein paremmin kuin viranomaistoiminta. Järjestöjen tuottamat palvelut ovat tehokkaita ja edullisia.

Momentilta tuetaan myös **saariston ympäristönhoitoa**, joka perustuu lakiin saariston kehityksen edistämisestä (494/1981), jossa säädetään, että saaristokunnalle tai tällaisen kunnan jäsenelle voidaan "myöntää avustusta toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista". Tuen avulla on hoidettu saariston niittyjä ja muita perinnemaisemia, tehty linnusto- ja luontoselvityksiä sekä kunnostettu saaristomaisemien kannalta tärkeitä rakennuksia ja rakennelmia. Tuen saajina ovat olleet saariston asukkaat sekä paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt.

Lisäksi momentin määrärahoilla tuetaan **saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa**, joka matkailijoiden ja retkeilijöiden kannalta näkyy konkreettisesti roskaantumisen estämisenä. Pidä Saaristo Siistinä ry toimii saaristo- ja rannikkoalueilla sekä Järvi-Suomessa huolehtimalla muun muassa veneilijöiden jätteistä, kuivakäymälöistä, kelluvista imutyhjennysasemista ja retkisatamien jätehuollosta.

Määrärahaa käytetään myös **kestävää kehitystä, kulttuuriympäristön vaalimista sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien hankkeiden** tukemiseen. Hankkeet tuottavat koulu- ja kasvatustyössä hyödynnettäviä materiaaleja ja toimintamalleja ja vahvistavat opettajien ja muiden kasvattajien osaamista sekä edistävät ympäristötietoisuutta laajemman yleisön keskuudessa. Niillä kehitetään myös ympäristökasvatuksen rakenteita ja edellytyksiä. Sisällölliset teemat hankkeissa ovat koskeneet mm. luonto- ja ympäristösuhdetta, ympäristön tilan seurantaa, ilmastokysymyksiä, luonnon monimuotoisuutta, kestävän kehityksen mukaisia toimintatapoja, aktiivista kansalaisuutta ja kulttuuriympäristöä.

Määrärahan käyttötarkoitusta on laajennettu vuodesta 2023 alkaen **avustuksiin ympäristövahinkojen torjuntaan liittyvään vapaaehtoistyöhön**. Vapaaehtoisten osallistumista ja varautumista ympäristövahinkojen torjuntaan, erityisesti öljyntorjuntaan, on tuettu aiemmin Öljysuojarahaston varoista.

Vuoden 2023 määrärahan käyttö

Momentilta on vuonna 2023 myönnetty avustusta 40 järjestölle niiden perustoimintaan, yhteensä 1 673 000 euroa (51 % momentin määrärahasta). Ympäristönhoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon, ympäristövahinkojen torjunta) osoitettiin yhteensä 730 000 euroa (22 %) ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 895 000 euroa (27 %). Momentilta on eduskunnan päätöksellä suoraan kohdennettu Luonto-Liitolle 400 000 euroa, BirdLife Suomi ry:lle 100 000 euroa, Suomen Metsästäjäliitolle 100 000 euroa, Suomen Luonnonsuojeluliitolle 100 000 euroa ja Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi ry:lle 100 000 euroa.

Momentilta on viime vuosina vuosittain myönnetty avustusta 32-39 järjestölle niiden perustoimintaan. Näihin avustuksiin on käytetty 54-59%, momentin määrärahasta. Ympäristönhoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) on käytetty 27-34% ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 12-14% momentin määrärahasta. Vuoden 2023 jako-osuudet poikkeavat hieman tavanomaisesta johtuen eduskunnan kohdennuksesta Luonto-Liitolle, joka on osoitettu ympäristökasvatus-hankeavustuksena.

Määrärahan kehittyminen

Vuonna 2021 momentin 35.01.65 määräraha lisättiin 700 000 eurolla eduskunnan päätöksellä ja oli suuruudeltaan 2 830 000 euroa. Määrärahan lisäyksestä 500 000 euroa osoitettiin Pidä Saaristo Siistinä ry:n alushankintaan, 100 000 euroa Metsästäjäliitto ry:lle lintukosteikkojen kunnostukseen ja 100 000 euroa Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi ry:lle.

Vuonna 2022 momentin 35.01.65 määräraha lisättiin 350 000 eurolla eduskunnan päätöksellä ja oli suuruudeltaan 2 480 000 euroa. Määrärahan lisäyksestä 150 000 euroa osoitettiin BirdLife Suomi ry:lle, 100 000 euroa Metsästäjäliitto ry:lle ja 100 000 euroa Ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi ry:lle.

Vuonna 2023 momentin 35.01.65 määrärahaan lisättiin 950 000 eurolla eduskunnan päätöksellä ja oli suuruudeltaan 3 298 000 euroa. Määrärahan lisäyksestä osoitettiin 400 000 euroa Luonto-Liitolle, 150 000 euroa asumisalan järjestöjen neuvonnan lisäämiseen, 100 000 euroa Bird Life ry:lle, 100 000 euroa Suomen luonnonsuojeluliitolle, 100 000 euroa ympäristökasvatusjärjestö FEE Suomi ry:lle ja 100 000 euroa Suomen Metsästäjäliitto ry:lle.

2024 määrärahaesitys 2 190 000 euroa

Vuodelle 2024 momentille on esitetty 2 190 000 euroa, joka on kehyksen tasolla.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että ympäristökasvatukseen ja etenkin lasten ja nuorten luonnossa liikkumisen mahdollisuuksiin panostetaan. Määrärahalla voidaan konkreettisesti osoittaa tukea luonto- ja ympäristökasvatusta tekeville järjestöille ja muille toimijoille. Varsin rajallisella määrärahalla on vuosien aikana voitu tehokkaasti tukea kansalaisyhteiskunnan toimijoita kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämiseksi sekä erilaisten luonto-, ympäristö-, rakennus- ja asuntoalan toimien toteuttamiseksi.